

NARODNO SVEUČILIŠTE SESVETE
MUZEJ PRIGORJA SESVETE

Izložba
**Narodno graditeljstvo
Donjeg Prigorja**

Godine 1981. »Muzej Prigorja« iz Sesveta započeo je akciju sakupljanja građe o narodnom graditeljstvu na svome području.

Akcija neprekidno traje već treću godinu i dosad je obrađena arhitektura u 24 sela: Staro Brestje, Sesvetska Sopnica, Sesvete, Jelkovec, Sesvetska Sela, Sesvetska Selnica, Kraljevečki Novaki, Kobiljak, Sesvetski Kraljevec, Dumovec, Markovo Polje, Popovec, Soblinec, Obrež, Gajec, Zerjavinec, Lužan, Belovar, Sašinovec, Sijavrh, Budenec, Cerje, Drenčec i Glavnjičica, te je u njima registrirano oko 1000 objekata (stambenih i gospodarskih).

Obradeno područje predstavlja oko 50% cjelokupnog posla. U planu je da se do kraja 1985. g. sakupi kompletna građa o svim sačuvanim objektima narodnog graditeljstva na području općine Sesvete. Akcija je bila dobro pripremljena te je već na početku dala veoma dobre rezultate. Građa o narodnom graditeljstvu počela se skupljati u Sesvetama i selima smještenim uz cestu za Dugo Selo. Nastojalo se skupiti što više podataka za svaki objekt, tj. saznati: kada je građen, gdje je građen, tko ga je građio, odakle je bio majstor koji je građio. Uz skupljanje tih podataka stvarala se i opsežna foto-dokumentacija koja danas broji oko 2500 negativâ.

Većina objekata građena je koncem prošlog i u prvim desetljećima ovog stoljeća. Ima i objekata koji su veoma stari, za koje ljudi kažu da su najstariji u selu, te da su sagrađeni pred 200-300 godina. Međutim to ne možemo dokazati, jer o tome nemamo sigurnih podataka. Dosad najstarija registrirana zgrada je kuća Bojničić Kalice iz Drenčeca sagrađena 1843. godine (dakle pred 140 godina). Za tu kuću znamo da je toliko stara, jer na jednoj gredi ima urezanu tu godinu.

Karakteristika graditeljstva ovog dijela Prigorja su drvene zgrade građene od hrastovine, koja je čvrsta i otporna.

Dvadesetih-tridesetih godina ovog stoljeća počinje se graditi i ciglom (paralelno uz drvenu gradnju).

Na ovom se području javlja i nekoliko primjera kamene gradnje, koja je daleko karakterističnija za područje gornjeg dijela Prigorja.

Kuća je uvijek prizemna, građena na temeljima od kamena ili cigle, s dvoslivnim krovom pokrivenim crijepom. U novije vrijeme (od oko 1920. g. na dalje) susrećemo drvene kuće građene na betonskim temeljima. U tom slučaju temelji mogu biti viši i ispod kuće može biti podrum.

Gradili su ih majstori tzv. *paleri* ili *cimermani*. Većinom su bili iz Posavine. Kuće, koje su oni gradili, uvijek su lijepo ornamentirane i ukrašene crtanim stiliziranim biljnim ornamentima.

Isticali su se i domaći majstori, a jedna od najpoznatijih graditeljskih obitelji bila je obitelj Stančir iz Budenca. Oni su sagradili mnogo kuća u ovom kraju.

Kuća uvijek ima ulazni prostor (*ganjek*) i tri prostorije (*kujnu*, *kuću* ili *družinsku komoru* i *komoru*). *Ganjek* je prostor u koji se ulazi, a iz njega vode vrata u *kujnu*, *kuću* i *komoru*. *Kujna* je mala prostorija nasuprot ulaza, a uglavnom služi kao ostava. *Kuća* je najveća i najvažnija prostorija u stambenoj zgradi jer se u njoj odvija svakodnevni život. Nekada je u njoj bila peć, izgrađena od *pečnjaka*, na kojoj se kuhalo, a služila je i za zagrijavanje prostorije. U ovoj su prostoriji redovito bili stol i dvije klupe (smješteni u kutu), tkalački stan, škrinje, ormar srednje visine s ladicama, zvan *ladica*, kreveti (na kojima su spavali djeca i stariji ukućani) i još poneki predmet. *Komora* je manja prostorija koja je služila za boravak mladih parova. Nekada, dok su postojale zadružne obitelji (koje su se raspale u razdoblju između 1900. g. i 1950. g.), uz kuću je znala biti zgrada u kojoj je bilo nekoliko *komora* — za braćne parove.

Katkad je ispred kuće natkriti ulaz zvan *palutan* koji je uvijek veoma lijepo i zanimljivo ornamentiran rezbarijama u drvu.

Na ovom se području sačuvalo i nekoliko primjera malih jednoprostornih kuća.

Pored kuće na gospodarstvu se još nalaze: *kuharna* ili *sukačnica* (prostorija s krušnom peći), štala i štagalj, *kotec* (svinjac), *kurušnjak* (spremište za kukuruz od platera ili dašćica) i bunar.

Stambene i gospodarske zgrade uglavnom su građene na mjestu gdje se i danas nalaze, ali veoma često su i seljene. Mogle su se seliti na dva načina. Unutar samog gospodarstva, ili na manjoj udaljenosti selile su se *prevlačenjem* na drvenim valjcima. Veoma poznati majstor za taj način se-sebe kuća bio je Bastalić Pavel iz Belovara. Kada se kuća selila iz susjednog ili nekog drugog sela, potpuno bi se rastavila, te bi se, na preseljenom mjestu, ponovno sastavila u svom prvotnom izdanju. Majstor je prilikom rastavljanja kuće označio svaku gredu kako bi je kasnije znao staviti točno na pravo mjesto. Zgrade su se često i prerađivale, npr. od kuće bi napravili *kuharnu* ili *kotec*.

Svrha ove izložbe je da se ukaže na ljepotu i vrijednost narodnog graditeljstva, sa željom da što više lijepih, zanimljivih i vrijednih drvenih hiža ostane sačuvano.

Mladen Tomljenović

U Sesvetama, 9. svibnja 1983. godine.

